

CHUYỆN CÔ CHIÊU NHÌ

Cổ nhân có câu cảnh ngôn rằng: "Con nhà giàu hay xa xỉ, con nhà sang hay kiêu căng". Thật như vậy, nhà giàu ăn tất cao lương, mặc tất gấm vóc, ở tất lâu đài, đi tất xe ngựa, thị dục ngày càng nhiều, dụng độ1 ngày càng rộng; như thế muốn cho con em có thói cần kiệm làm sao được. Thực chưa hề có dạy con xa xỉ, mà xa xỉ đã thành ra cái thói quen. Nhà sang gọi có người dạ, bảo có người vâng, nói dở không ai dám chê, làm dở không ai dám bẻ, tai chỉ nghe những tiếng phỉnh nịnh, mắt chỉ trông những người xu phụ. Như thế mà muốn cho con em có thói khiêm nhường làm sao được. Thực không hề dạy con kiêu căng mà kiêu căng đã thành ra cái thiên tính.

Than ôi! Xa xỉ tất là bại gia, kiêu căng tất là bại đức; vậy giàu sang là cái hạnh phúc hiện thời, biết đâu không phải là cái di họa cho con cháu!

Cổ thi có câu rằng:

Phú quý bất dâm bản tiện lạc,
Nam nhi đáo thử thị hào hùng2.

Người không hào hùng mà phú quý, chẳng cũng nguy lắm ru! Cho nên giáo dục ở trong nhà nghèo hèn thời dễ, giáo dục ở trong nhà phú quý thời khó. Nếu cho câu nói này là không thật, xin đọc câu cảnh thế tiểu thuyết3 như sau này:

1. Mức tiêu dùng.
2. Phú quý không ham, vui với nghèo hèn, làm trai nên thế là hào hùng.
3. Tiểu thuyết răn đời.

Ký giả vốn là người Kinh đô, nhân đi thiết trưởng1 và lưu ngụ tỉnh xa, cứ mỗi ngày hưu hạ2, lại về câu lưu ít ngày mà hưởng cái cố viên phong vị. Mới hơn mười năm nay, phong khí mở mang, việc đời thay đổi, y quan đệ trạch3 đều không còn cái quang cảnh cựu thời khiến người lưu lăm mỗi nơi, đều có cái tích kim quan cảm4.

Một hôm tôi với người bạn đi chơi các phố đã hơi mỏi, đưa nhau vào nghỉ trong một cái trà lâu. Vừa ngồi trông ra ngoài bao lan thấy người bạn tôi nói:

- Kia cô Chiêu Nhì đã đến! Cô Chiêu Nhì đã đến!

Mới nghe hai tiếng "cô Chiêu", tôi tưởng là một vị nữ công tử nào, lạc lối Đào nguyên đâu mà đến đó, tôi cứ chú ý mà xem. Ai ngờ bước vào là một con ăn mày, chừng 30 tuổi, đầu bù tóc rối, mặt bủng da chì, quần không che đùi, yếm để hở ngực, tả tơi như hoa gặp gió đã tàn, u ám như trăng tuần mưa đã úa. Thế mà bước đi ưỡn ẹo, vẫn ra cái phong vận đại gia. Một tay cầm mẫu "xì gà" hút lấy hút để, một tay dắt đứa con chừng ba bốn tuổi, mặt mũi bần thiêu, mới trông không biện5 là con nhà nào, đầu không có mũ, đít không có quần, mình đeo cái áo tước như bướm bướm.

Người con gái đi đến từng khách ngồi mà hỏi xin: tiếng nói khế mà nhỏ như tiếng ve sâu, mới nghe không rõ là nói gì. Người ta cho một đồng kẽm, không chịu lấy, cứ năn nỉ, đổi cho đồng xu, mới nhặt lấy mà đi chỗ khác.

Tôi đang trông đang nghĩ, người bạn tôi vừa cười vừa nói:

- Bác có muốn nghe cái lịch sử cô Chiêu Nhì này không?

Tôi cũng cười mà nói:

- Có.

Nhân rót một chén nước chè đầy. Bạn tôi vừa đáp giọng vừa nói: - Cô này, lúc còn nhỏ, tôi biết, là con gái một nhà phú quý, đây tôi không muốn nói tên, là để danh dự cho một người tai mặt. Cô là con thứ hai, cho nên gọi là "Nhì". Cha anh đều phát đạt sớm, có danh vọng thế lực một thời, không may đều thất lộc đi sớm; chỉ còn một mẹ hiền lành quá, không có tư cách giáo dục. Hiếm hoi chỉ còn một cô là con gái, nâng niu như hòn ngọc trên tay, không nỡ để một chút gì cho trái ý con cả.

1. Dạy học.
2. Nghi hè.
3. Mũ áo nhà cửa.
4. Mối cảm xúc xưa nay.
5. Phân biệt.

Bấy giờ cô Chiêu còn nhỏ, đã có tính hay hồn hay hờn. Cả ngày chỉ hát hổng cười đùa, mắng đây sai tở, phàm trong nhà vá may nấu nướng không biết một việc gì. Năm 14, 15 tuổi đã biết vượt ve làm đáng, hộp son bình phấn, ấy là cái đồ nữ tặc nữ công. Mẹ thấy con hoa ướp hương xông, cũng ra ý mừng thầm: con trẻ đã ra vẻ người lớn. Gặp những ngày thanh minh, trùng cửu tất cho con sửa xe sấm ngựa, để đi khoe cái tốt cái đẹp với người.

Từ bấy giờ cô Chiêu tính càng kiêu ngoa, nét càng phóng túng, nay chán thứ mặc cũ này, mai sắm thứ thời trang khác, hết sức chua ngoa, cùng cực xa xỉ. Không hội hè đình đám nào cô không đi xem; không ngõ liễu đường hoa nào mà cô không đi dạo. Những lũ thiếu niên hoàn khóa¹ ở hai bên đường, khêu cô bằng mắt, ghẹo cô bằng lời, cô càng ngấm nghĩa càng vui, lấy thế là người ta khen cô xinh cô đẹp. Cho đến phu xe con hát không ai là không biết cô, tranh nhau đón rước chào mời, cô càng ra mặt hào, càng lên vẻ quý; còn ba o nhiêu lời vạt nghị² cùng danh tiếng ông cha, cô không đoái hoài chi đến cả.

Chẳng bao lâu, lời ve tiếng ến nghe đã ỏi cả tai, người mẹ muốn làm thinh không được. Một tối chờ con đi chơi về, đuổi cả con ăn cái ở ra bên ngoài, sẽ gọi cô Chiêu đến mà nói: "Mẹ xem nay con đã lớn, chưa có chỗ xứng đôi, mà con cứ suông sã rong chơi, không giữ giá con nhà, mẹ e không có người hay chuộng đến con nữa. Nay mẹ những lo đêm lo ngày vì con, nếu con không sửa đổi tính nết con đi thế nào, con để phiền cho mẹ mà cũng tự khổ cho con nữa". Cô Chiêu nghe mấy lời từ huấn, như gió thoảng ngoài tai, cứ thản nhiên không cảm động, lại bảo mẹ rằng: "Gái có chồng như gông mang cổ; người ta ở đời ăn chơi cho thoả, con ơn cha nhờ mẹ được no cơm lành áo, ấy là có phúc có phận, chồng mà làm gì. Mẹ, đừng khóc nữa! Nào ai phiền nào mẹ, chẳng qua là mẹ tự câu lấy phiền não!". Nói rồi, nguây nguẩy đi về chỗ ngủ.

1. Bãi học trở về.
2. Chê bai dị nghị

Người mẹ nghe bấy nhiêu lời, biết con mình đoạ lạc đã sâu, không sao mà cứu vớt được nữa, càng hối từ khi còn nhỏ mình quá yêu con mình chính mình hại con mình đó. Cứ một mình ưu ưu uất uất, đau ngấm đau ngấm, không được bao lâu mà chết. Lúc sắp chết còn cầm lấy tay con ứa hai hàng nước mắt, muốn khuyên con hối cải, song nói đã không nên lời, mà cô Chiêu cứ dạ sắt gan vàng, không đau cũng không ngứa.

Khi người mẹ đã chết, cô càng không cố kỵ¹ gì nữa; bao nhiêu của tư trang đồ tể nhuyến cầm bán huỷ hoác cho hết. Nước bạc đã thạo, lược rượu cũng cao, tinh thần ngày một hao tổn, ngọc thể ngày một võ vàng, lại mượn ả Phù dung, để làm đồ bổ trợ. Ngày đêm đi theo một chàng đấng tử, như điên như dại, như mộng như si. Ít lâu thấy mình đã có mang, trước còn cấm con ăn đũa ở không được hở han ra ngoài. Sau nhân sự nhỏ mọn trong nhà đánh chửi đũa đầy tở, tức mình nó đem cái bí sử của cô mà tuyên bố ra ngoài, tiếng lành đồn xa, tiếng dữ cũng đồn xa, thực cô đã đứng đầu con gái tự do ở nhà Nam Việt.

Người trưởng tộc nghe biết, giận lắm, bắt cô uống thuốc xổ, rồi đuổi cô ra khỏi nhà, nỡ nào để danh giá một nhà trăm anh ô nhục vì một đứa con bất hiếu¹. Bấy giờ cô Chiêu như bông liễu đã dính đất bùn, hoa thơm đã rơi lỗ hổng², bao nhiêu người khi trước được biết cô là vinh, đến bây giờ lại lấy quen cô là nhục; thấy bóng cô ai cũng lánh mặt, nghe tiếng cô ai cũng bĩu mũi. Thương ôi! Vừa mới ngày nào thân vàng vóc ngọc, mỹ miều thay! Một vị tuyệt diệu giai nhân, nay đã bẽ bàng thay lá rụng hoa rơi, thành ra một cái uế vật trong đường, không ai thèm ngó đến!

1. Kiêng kỵ.
1. Không có đạo đức.
2. Cái lỗ bẩn thỉu, hỗn trọc.
3. Cuốn.

Đang lúc nghiêm đông, mưa phùn gió bắc, đường vắng người đi, trời đen như mực, cô Chiêu mình mặc cái áo bông rách, xo ro như con cò bị bão, đứng dưới đầu hè nhà người ta, ruột đói như cào, cơn nghiện vừa đến, đứng không vững dựa mình vào tường mơ màng trông thấy mẹ mặt giận hầm hầm như tức tối vì thấy con không nghe lời di chúc. Than ôi! Nhỡ nhằng một giọt mưa sa, đường cùng thân gái biết là về đâu! Bất đắc dĩ, cô gõ cửa một cái nhà lán giềng cũ, xin ngủ nhờ một tối, sớm mai sẽ nhờ người tìm nơi cho mà đi ở vú. Nhà kia đánh lửa mà xem, biết là cô con gái nhà ông Mỗ bà Mỗ tùm tùm mà nói rằng: "Con nhà khuê tú, sang trọng đã quen, xưa nay chỉ biết sai người, nay chịu cho người sai sao được. Nhà chúng tôi đây không phải là lữ quán, không dám dung quý nhân". Nói rồi, tặng cô một bát cơm và mấy đồng tiền, mời cô đi chỗ khác.

Cô Chiêu nghe bấy nhiêu lời mai mỉa đau đớn hổ thẹn nghìn phần, vội lùi chân ra vừa được mấy gian nhà, liền ngã xuống bên đường, mê mẩn không biết gì nữa.

Đêm đã khuya, mưa đã tạnh, mây vừa quyển³, trăng vừa lên, chợt nghe tiếng chân người từ xa lại gần, ấy là cái cứu tinh của cô Chiêu đã đến. Khán Xuân là một người phu điểm trong phố, tuần lễ vừa đi tuần. Bên đường chợt thấy có thầy người, lại gần mà xem là một người con gái. Sờ ngực còn có hơi thở, vội công ngay về điểm. Lấy rơm mà sưởi, lấy nước cho uống, dần cô Chiêu tỉnh lại. Khán Xuân mừng lắm, hỏi nhân sao mà nằm đây. Cô Chiêu nhân kể lể sự mình, và có ý hối hận, nghĩ mình sống không bằng chết, nay đã đội ơn cứu tử, cam lòng kết nghĩa ba sinh. Khán Xuân vốn là anh lạc phách gặp cô Chiêu là ả hàng cơm, hai bên liền kết bạn cùng giao¹, cũng được cái tiên duyên tức đế². Được một năm sinh được đứa con, cứ ban ngày Khán Xuân đi làm tới trong phố, cô Chiêu bế con đi ăn mày, tối tối lại về cùng hưởng cái tư vị đoàn viên nơi điểm sở.

1. Kết giao trong khốn cùng.
2. Duyên trước, gốc xưa.
3. Cuốn.

Cái lịch sử cô Chiêu Nhì kết quả là thế, hồng nhan mặt lộ, nghĩ cũng nên thương, ai biết rõ câu chuyện này, cũng đồng thanh thán tức.

Tôi ham nghe câu chuyện, trông ra trời đã chiều hôm. Tôi từ bạn về nhà, còn bàng khuâng như có điều gì nghĩ ngợi. Bên khêu đèn mà chép kỹ càng, để bạn nữ lưu đọc xem, cũng có điều cảnh giới.

**Tạp chí Nam Phong,
số 43, Tháng Giêng 1921**